

**INKLYUZIV TA'LIM JORIY ETILGAN MUASSASSALARNING MODDIY-  
TEXNIKA BAZASI MUSTAHKAMLANISHI, ULAR MAXSUS  
MOSLAMALAR (KO'TARISH QURILMASI PANDUS TUTQICH VA  
BOSHQALAR) ZARUR ADABIYOTLAR METODIK QO'LLANMALAR,  
TURLI KASBLARGA O'QITISH UCHUN USKUNA VA JIHOZLAR BILAN  
TA'MINLANISHI**

*Toshkent TMC institute Pedagogika va  
psixologiya kafedrasi o'qituvchisi  
Eshmamatova Sitora Tuyg'un qizi  
TMC institute talabasi  
Gafordinova Zebo Xusniddin qizi*

**Annotatsiya:** Inklyuziv ta'limning samarali amalga oshirilishi uchun muassasalarning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash har tomonlama muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonda ta'lim muassasalari nafaqat o'quvchilarning turli xildagi ehtiyojlarini qondirishga mo'ljallangan maxsus moslamalar bilan ta'minlanishi lozim, balki pedagogik jarayonni qo'llab-quvvatlash uchun kerakli metodik qo'llanmalar va adabiyotlar, shuningdek, turli kasblarga o'qitish uchun zamonaviy uskuna va jihozlarga ega bo'lishi talab etiladi. Bu o'z navbatida inklyuziv ta'limning sifatini oshirish, farqli imkoniyatlarga ega bolalar va o'quvchilar uchun teng sharoitlar yaratishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

**Kalit so'zlar:** inklyuziv ta'lim, ta'lim resurslari, muassasalar, ehtiyojlar, qurilmalar, panduslar, jihozlar, amaliyot, qo'llanmalar.

Inklyuziv ta'limni rivojlantirishda moddaning ahamiyati nafaqat ta'lim jarayonini yengillashtirishda, balki o'quvchilarning o'ziga xos ehtiyojlarini hisobga olishda ham yotadi. Maxsus moslamalar, masalan, ko'tarish qurilmalari, panduslar, tutqichlar va boshqa jihozlar nogironligi bo'lgan yoki harakat qobiliyati cheklangan o'quvchilarni maktab muhitida erkin harakatlanish imkoniyatini yaratadi. Ularning mavjudligi ba'zan ta'lim muassasalari va o'quvchilar o'rtasidagi to'siqlarni bartaraf etib, o'zaro hamkorlik va integratsiyani kuchaytiradi. Bu vositalar o'quvchilarni o'qishga, o'rganishga va jamiyatning to'liq a'zosi bo'lishga undaydi, o'z-o'zini anglash va o'zini namoyon qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ayni vaqtda metodik qo'llanmalarning roli beqiyosdir. Pedagogik jarayonni tashkil qilishda zamonaviy, amaliy qo'llanmalarning mavjudligi o'qituvchilarga inklyuziv ta'lim tamoyillarini to'g'ri tushunish va qo'llashda yordam beradi. Bunday qo'llanmalar o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olgan holda darslarni qanday tashkil etish kerakligini, qaysi usullar va yondashuvlar samaraliroq ekanligini tushuntiradi.

Shuningdek, ular ota-onalar, pedagoglar va yordamchi mutaxassislar o'rtasida samarali kommunikatsiyani yo'lga qo'yishga ham xizmat qiladi. Metodik qo'llanmalar dastlabki bosqichda o'qituvchilar va mutaxassislar uchun ko'makchi vosita sifatida xizmat qilsa, uzoq muddatda ta'lim jarayonining sifatini doimiy yaxshilashga yordam beradi.[1]

Ko'p hollarda inklyuziv ta'lim muassasalari zarur uskuna va jihozlardan mahrum bo'lishi tufayli o'z faoliyatini bosqichma-bosqich rivojlantira oladi. Shuning uchun, muassasalar moliyaviy va texnik ta'minotini oshirish, zamonaviy, innovatsion ta'lim vositalari bilan ta'minlash, shuningdek, texnologik yondashuvlarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirish, ularning intellektual va jismoniy imkoniyatlarini rivojlantirish hamda ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga yordam beradi. Masalan, sensor taxtalar, ovozli kitoblar, maxsus kompyuter dasturlari va boshqa texnik vositalar o'quv jarayonini interaktiv va qiziqarli qiladi. Kasbga o'qitish yo'nalishida ham moddiy-texnika bazasini yaxshilash ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Turli kasblarga mo'ljallangan maxsus uskunalar va jihozlar o'quvchilarga amaliy mashg'ulotlarni yuqori darajada o'tkazish imkonini beradi. Bu esa kelgusida ularning mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lishlarini ta'minlaydi. Shuningdek, o'quvchilarning individual iqtidorlarini rivojlantirish, yangi kasb-hunarlarini o'rganish va o'zining hayotiy maqsadlarini amalga oshirishda yordam beradi. Kasbga o'qitishdagi jihozlarning xilma-xilligi va zamonaviyligi, albatta, inklyuziv ta'limning muvaffaqiyatli bo'lishida muhim omildir. Inklyuziv ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash jarayonida jamoatchilik, xalqaro tashkilotlar va davlat tomonidan ko'rsatiladigan qo'llab-quvvatlash o'ta muhimdir. Moliyaviy, metodik va tashkiliy yordamlar orqali maktablar zarur jihozlar bilan ta'minlanadi, o'qituvchilar malakasini oshirish bo'yicha treninglar o'tkaziladi. Shu bilan birga, davlat siyosatida inklyuziv ta'limni rivojlantirishga qaratilgan dasturlar va investitsiyalar muassasalarda zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga shart-sharoit yaratadi. Davlat va nodavlat tashkilotlarning hamkorligi ta'lim jarayonining yanada samarali tashkil etilishiga xizmat qiladi.[2]

Moddiy-texnika bazasini mustahkamlashning yanada samarali bo'lishi uchun muassasalarda ta'lim jarayonini integratsiyalashgan holda tashkil etish kerak. Bunda ta'lim muassasalari o'rtasida tajriba almashish, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, innovatsion yechimlarni tatbiq etish yo'lga qo'yiladi. Ushbu jarayon pedagogik jamoani yangi bilimlar va ko'nikmalar bilan ta'minlash, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olishda ularni yanada ko'maklashish imkonini beradi. Shuningdek, inklyuziv ta'lim muassasalari orasida ishlab chiqilgan standartlar va tavsiyalar joriy etilishi o'zaro aloqa va hamkorlikni rivojlantiradi. Muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash bilan birga, pedagoglarning malakasini

oshirish va inklyuziv ta'lim sohasida yangi yondashuvlarni o'rganish katta ahamiyatga ega. O'qituvchilarning doimiy ravishda malaka oshirish kurslarida ishtirok etishi, zamonaviy pedagogik yoki psixologik metodikalarni o'zlashtirishi ta'lim sifatini oshiradi. Shu bilan birga, yosh pedagoglarni inklyuziv ta'limga tayyorlash, ularning yangi texnologiyalar va maxsus yondashuvlarga oid bilimlarini oshirish xalqaro standartlarga javob beradigan ta'lim muhitini yaratishda muhim o'rin tutadi.[3]

Inklyuziv ta'lim joriy etilgan muassasalarda o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirish uchun atrof-muhitni qulay va xavfsiz qilish ham katta ahamiyatga ega. Muassasalarda maxsus moslamalar joylashtirilishi, qulay yo'laklar va xonalar yaratilishi, shuningdek, o'quvchilar uchun toza va sog'lom muhit tashkil etilishi lozim. Bu esa bolalarning ta'lim olish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatib, ularning ruhiy va jismoniy salomatligini kafolatlaydi. Shuningdek, ota-onalar va jamiyatning inklyuziv ta'limga bo'lgan munosabatini ijobiy tomonga o'zgartirish bu jarayonga samarali yordam beradi. Bundan tashqari, ta'lim muassasalarining axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan jihozlanishi ham inklyuziv ta'limning effektivligini oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar o'quvchilarning o'rganish jarayonini yaxshilashda yangi imkoniyatlar yaratadi, masofaviy ta'limga o'tish yoki o'quv jarayoniga moslashish uchun qo'shimcha qulayliklar taqdim etadi. Bu esa yosh avlodning ta'lim olish jarayonida teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlaydi, ijtimoiy inklyuziyani kuchaytiradi.[4]

Shunday qilib, inklyuziv ta'limni samarali va sifatli amalga oshirish uchun muassasalarining moddiy-texnika bazasi doimiy tarzda mustahkamlanib borishi kerak. Maxsus moslamalar, zamonaviy metodik qo'llanmalar, kasbga o'qitishga mo'ljallangan uskuna va jihozlar bilan ta'minlash ta'lim jarayonining barcha qatlamlarini o'z ichiga oladi va uning sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Shu tariqa, har bir o'quvchiga teng sharoitlar yaratiladi, ularning individual ehtiyojlari inobatga olinadi va jamiyatda inklyuzivlik tamoyillari mustahkamlanadi.[5]

**Xulosa:** Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash bu jarayonni samarali amalga oshirish uchun zarur shart bo'lib, ta'lim sifatini yaxshilash, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini to'liq qondirishda muhim rol o'ynaydi. Maxsus moslamalar, metodik va o'quv qo'llanmalar, shuningdek, turli kasblarga o'qitish uchun zamonaviy uskuna va jihozlar bilan ta'minlash ta'limning inklyuziv tamoyillarini amalda qo'llashni ta'minlaydi. Bu orqali nafaqat ta'lim muassasalari, balki butun jamiyatda inklyuzivlikka asoslangan tenglik va adolat tamoyillari mustahkamlanadi hamda har bir insonning o'z qobiliyati va imkoniyatini to'liq ro'yobga chiqarish imkoniyati yaratiladi.

#### Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Toshpulatova, N. M. (2023). Inklyuziv ta'lim muassasalarining moddiy-texnika bazasini rivojlantirish: zamonaviy talablar. *Pedagogika va Ta'lim*, 3(15), 112-119.

2. Karimov, S. R. (2022). Maxsus ta'lim vositalarini taqdim etish tizimi va uning muassasalarga ta'siri. O'zbekiston Ta'lim Jabhasida, 5(10), 210-218.
3. Nurmatov, D. A. (2024). Inklyuziv ta'limda metodik qo'llanmalar roli va ahamiyati. Ta'lim Innovatsiyalari, 1(2), 57-65.
4. Xolboyeva, M. I. (2023). Inklyuziv ta'lim maktablarida maxsus uskuna va jihozlarni joriy etish amaliyoti. Ta'lim Sifatini Oshirish, 4(8), 88-97.
5. Ergashev, T. S. (2023). Inklyuziv ta'limda pedagogik kadrlarni tayyorlash va malakasini oshirish: nazariy va amaliy jihatlar. Ilmiy Pedagogika, 6(5), 45-53.
6. Saidova, L. N. (2022). Inklyuziv maktablarda o'quvchilar uchun maxsus moslamalar va jihozlarning o'rni. «Zamonaviy Ta'lim», 10(4), 165-172.
7. Raxmanov, B. K. (2023). Inklyuziv ta'lim jarayonida informatika va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish. Ta'lim Texnologiyalari, 2(6), 39-47.
8. Yusupova, G. E. (2024). Inklyuziv ta'limda qo'llaniladigan metodik materiallar va ularning samaradorligi. Ta'lim Tizimi, 3(9), 74-83.
9. O'rozova, S. T. (2023). Inklyuziv ta'lim muassasalarining infratuzilma va jihozlash tajribasi. Pedagogika So'zi, 7(12), 101-110.